

Amerykańska przyjaźń. Herbert Hoover a Polska

Amerykańska przyjaźń. Herbert Hoover a Polska

13 listopada 2004 – 16 stycznia 2005 r.

Biblioteka Królewska

Autor scenariusza i oprawy plastycznej: **Zbigniew L. Stańczyk (European Collection Specialist) z Instytutu Hoovera.**

Kurator wystawy: **Zbigniew L. Stańczyk, Instytut Hoovera.**

Kurator wystawy ze strony Zamku Królewskiego w Warszawie: **Małgorzata Pleskaczyńska-Chylińska.**

Komisarz organizacyjny wystawy: **Anna Małecka.**

W historycznym centrum Warszawy, na skwerze Hoovera na Krakowskim Przedmieściu, w październikowy dzień 1922 r. odsłonięto pomnik, który miał przypominać przyszłym pokoleniom Polaków, wkład Stanów Zjednoczonych Ameryki i jej obywatela – Herberta Hoovera w odradzenie się życia w niepodległym państwie polskim. Dzisiaj, w wyniku działań II wojny światowej i polityki władz komunistycznych, po pomniku nie pozostał żaden ślad, zaś postać Hoovera, upamiętniona tablicą, stojącą obecnie na skwerze jego imienia, niewielu Polakom kojarzy się z historią gospodarczą i polityczną Polski po 1918 r.

Wystawa przygotowana przez Instytut Hoovera przy Uniwersytecie Stanforda w USA, w 130. rocznicę urodzin i 40. rocznicę śmierci Hoovera, przypomina Polakom i wielu zagranicznym turystom postać o ogromnych zasługach dla Polski, człowieka o niezwykłym humanitaryzmie, a zarazem jednego z wybitniejszych amerykańskich polityków.

Herbert C. Hoover 1929

Herbert Clark Hoover (1874 – 1964), ceniony ekspert górniczy, międzynarodowy doradca wielu spółek wydobywczych na całym świecie, jeden z bardziej znanych amerykańskich polityków w międzywojennej Europie, sekretarz do spraw handlu, wreszcie prezydent USA, pochodził z ubogiej rodziny wiejskiego kowala ze stanu Iowa. Wcześniej osierocony, poznał smak biedy i samotności. Jednak dzięki ciężkiej pracy i uporowi w zdobywaniu wykształcenia, wspierany głęboką wiarą, piął się niezwykle szybko po szczeblach kariery zawodowej i politycznej, by wreszcie w 1929 r. osiągnąć najwyższe stanowisko w państwie – fotel Prezydenta Stanów Zjednoczonych Ameryki, który zajmował do roku 1933.

Zdobytą pozycję zawodową i polityczną, często także swój majątek, Hoover wykorzystywał dla najszczytniejszych celów – ratowania milionów ludzi od głodu panującego w Europie po I i II wojnie światowej. Na swojej drodze spotykał wielu ludzi, którzy mając wpływ na bieg historii, wspierali go w tej misji. Należał do nich Ignacy J. Paderewski, światowej sławy pianista i kompozytor, ideowy przywódca Polonii Amerykańskiej, premier Rządu Polskiego w 1919 r., z którym Hoovera łączyła wieloletnia przyjaźń oraz współpraca na rzecz odrodzenia państwa polskiego i jego odbudowy z wojennych zniszczeń.

Wybuch I wojny światowej zastał Hoovera w Europie. W obliczu ogromu zniszczeń, głodu, nędzy i epidemii zagrażających mieszkańcom Starego Kontynentu, Hoover podjął z wielkim rozmachem i na szeroką skalę akcję pomocy. Początkowo na własną rękę, następnie na polecenie prezydenta Wilsona, obejmując funkcję szefa Amerykańskiej Administracji Pomocy, przystąpił do zorganizowania jednej z największych w historii akcji humanitarnej. W tym celu rozwinął na terenie USA szeroką kampanię propagandowo-informacyjną, w której odwołał się do swych rodaków o poczynienie oszczędności w gospodarstwach domowych dla zebrania żywności niezbędnej do ocalenia od śmierci głodowej milionów ludzi w Europie. Zasługą Hoovera było również zorganizowanie sprawnego aparatu do dystrybucji zgromadzonych towarów: żywności, odzieży, lekarstw i surowców. Taktykę i skalę jego działań w tym zakresie można porównać jedynie do organizacji armii, z tym zastrzeżeniem, że Hoover stał na czele armii, likwidującej destrukcyjne działania wojny. Niewątpliwie podstawową

inspiracją postępowania Hoovera była religia. Był kwakrem, którego obowiązkiem było przeciwstawianie się przemocy, zapobieganie wojnie, a także wspomaganie tych, którzy padli jej ofiarą. Jednocześnie jako wytrawny polityk, dostrzegał w tym rację stanu swojej ojczyzny.

Jednym z głównych kierunków działań Hoovera była Polska, której trudna sytuacja gospodarcza oraz głód, panujący szczególnie na jej wschodnich terenach i ciężki los tysięcy osieroconych dzieci głęboko go poruszyły. Hoover pomagał Polsce podczas wojny, przed powstaniem niepodległego państwa, zaś wraz z ogłoszeniem pokoju w 1918 r., „wkroczył do Polski ze swoją armią”. Wkrótce, w wyniku jego akcji, do Polski napłynęły tysiące ton żywności, odzieży i lekarstw; dostarczono też surowce i środki transportu, niezbędne do uruchomienia zrujnowanej gospodarki, a także zorganizowano niezwykle sprawny system dystrybucji zgromadzonych towarów. Tylko w lutym 1919 r. rozładowano w Gdańsku 16 tysięcy wagonów towarowych i 550 barek rzecznych. Szczególną troską Hoover otoczył dzieci, zwłaszcza osierocone Akcją dożywiania, prowadzoną w licznych punktach zorganizowanych przez ludzi Hoovera i współpracujących z nimi członków Polsko-Amerykańskiego Komitetu Pomocy Dzieciom, objęto setki tysięcy dzieci. W maju 1920 r. hooverowska akcja obejmowała 300 tysięcy dzieci z najuboższych rodzin. Jak donosiła w 1921 r. prasa, dzieciom polskim podano w sumie 550 milionów posiłków.

Działalność Hoovera na rzecz Polski nie ograniczała się tylko do humanitarnych dostaw. Był on też inicjatorem powołania w Polsce amerykańskich komisji zajmujących się doradztwem finansowym i gospodarczym, szczególnie w zakresie transportu i górnictwa, wspierających odbudowę życia ekonomiczno-gospodarczego odradzającego się państwa polskiego.

Tragiczne wydarzenia II wojny światowej ponownie skłoniły Hoovera do przyścia Polsce z pomocą. Organizował ją zarówno w trakcie działań wojennych, jak i po ich zakończeniu. Już w maju 1945 r., prezydent Truman, odwołując się do wcześniejszych doświadczeń Hoovera, powołał go do służby publicznej w celu określenia potrzeb żywnościowych Europy. W marcu 1946 r. Hoover wędrował po zgliszczach unicestwionej Warszawy, odwiedzając sierocińce, szpitale i szkoły. Mimo że informacja o jego pobycie nie została podana do publicznej wiadomości, rozpoznawano go wszędzie. Rezultatem tej wizyty był raport Hoovera, który m.in. posłużył do zorganizowania pomocy żywnościowej dla Polski, trwającej przez następnych wiele lat. W efekcie, do najbardziej potrzebujących trafiło miliony ton żywności ze znanym każdemu Polakowi, nawet w najodleglejszym zakątku kraju, napisem UNRRA - znakiem Organizacji Narodów Zjednoczonych do spraw Pomocy i Odbudowy.

Pomnik Wdzięczności dla Stanów Zjednoczonych Ameryki,
dłuta Xawerego Dunikowskiego, skwer Hoovera na Krakowskim Przedmieściu,
(w uznaniu pomocy zorganizowanej przez Hoovera, odsłonięty 22 października 1922 r.)
Hoover Institution Library and Archives

Prezentowane na wystawie **obiekty** – fotografie, dokumenty archiwalne, materiały prasowe i pamiątki, pochodziły przede wszystkim ze zbiorów amerykańskich, z kolekcji Hoover Institution Archives w Palo Alto, Herbert Hoover Presidential Library w West Branch, State Historical Society of Iowa, a także – dzięki współpracy z Naczelną Dyрекcją Archiwów Państwowych – z zasobów archiwów polskich, głównie Archiwum Akt Nowych.

Na szczególne podkreślenie zasługuje fakt, iż większość prezentowanych obiektów eksponowana była w Polsce po raz pierwszy. Wśród ponad 200 zgromadzonych przedmiotów przeważały fotografie, obrazujące drogę życiową Hoovera oraz jego działalność na rzecz pomocy Polsce i jej mieszkańcom po I i II wojnie światowej, a także wkład USA w odbudowę kraju. Ilustracje te były także świadectwem ogromnych zniszczeń naszego kraju i potrzeb tragicznie doświadczonej ludności. Rozmiary i kierunki akcji Hoovera dokumentowały m.in. zdjęcia dostaw żywności, odzieży i surowców, punktów dystrybucji zgromadzonych towarów, jadłodajni, szkół oraz wspomaganych przez niego sierocińców. Eksponowane dokumenty przedstawiały różne aspekty pomocy amerykańskiej – nawiązywanie kontaktów politycznych i gospodarczych, powstawanie komitetów pomocy, w tym działającego z wielkim rozmachem Polsko-Amerykańskiego Komitetu Pomocy Dzieciom, a także ilustrowały rozmiar i kierunki tych przedsięwzięć. Polskiego odbiorcę wystawy mogły szczególnie zainteresować archiwalia dotyczące współpracy Hoovera z Ignacym J. Paderewskim, a także materiały będące świadectwem wdzięczności Polaków dla bohatera wystawy (dyplomy honorowe, laurki, podziękowania).

Na uwagę zwiedzających z pewnością zasługiwała fotografia wspomnianej rzeźby

Wdzięczności dla Stanów Zjednoczonych, dłuta Xawerego Dunikowskiego, powiększona do wymiarów pomnika oraz księga wpisów „wszystkich stanów Rzeczypospolitej Polskiej”, dar dla Hoovera od narodu polskiego, będąca podziękowaniem za otrzymaną pomoc. Ekspozycyjny album stanowił wspaniały przykład polskiej sztuki bibliofilskiej początku ubiegłego stulecia. Osobno pokazano poszczególne karty księgi, ilustrowane niekiedy przez wybitnych polskich artystów. Niewątpliwą atrakcją wystawy stanowiła projekcja filmu video, opracowanego na podstawie autentycznych materiałów filmowych z trzech wizyt Hoovera w Polsce oraz działalności Amerykańskiej Administracji Pomocy i UNRRA.

Ekspozycji towarzyszył folder i publikacja książkowa, przygotowane przez Instytut Hoovera. Zorganizowano w trakcie trwania wystawy trzy wykłady związane z jej tematyką.

Dzięki ekspozycji Herbert Hoover powrócił do odbudowanego Zamku Królewskiego w Warszawie, w którym dwukrotnie podejmowany był przez najwyższych polskich dostojników państwowych – w roku 1919 i 1938, i przed ruinami którego stanął w roku 1946.

Wystawa była czynna: od **wtorku** do **soboty** w godz. **10.00 – 16.00**, w **niedzielę** w godz. **11.00 – 16.00**

Bilety w cenie **10 zł** (bilet normalny) i **5 zł** (bilet ulgowy).

Wystawa przygotowana i finansowana przez Instytut Hoovera przy Uniwersytecie Stanforda - Hoover Institution on War, Revolution and Peace at Stanford University.

Wykłady towarzyszące wystawie
Amerykańska Przyjaźń. Herbert Hoover a Polska

8 grudnia 2004

Prof. Halina Parafianowicz – *Fascynacja Ameryką w Polsce międzywojennej*

15 grudnia 2004

Prof. Marek Drozdowski – *Ignacy Jan Paderewski - Herbert Hoover. Przyjaźń i współpraca*

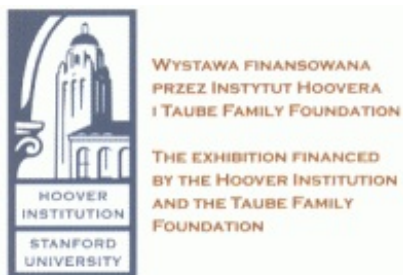
5 stycznia 2005

dr hab. Piotr Ostaszewski – *Herbert Hoover i amerykańska humanitarna pomoc dla Polski*

środy, godz. 17.00.

Wstęp po pobraniu **bezpłatnego** biletu w dniu wykładu w kasie.
Po wykładzie możliwość zwiedzenia wystawy w Bibliotece Królewskiej

Sponsorzy:

Patroni medialni:

